

บทที่ 2

ความเบื้องต้น

ประวัติความเป็นมาของธนาคารแห่งประเทศไทย

ธนาคารแห่งประเทศไทยตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2485 จนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลาเพียง 37 ปีเท่านั้น แต่ความจริงปรากฏว่าความต้องการที่จะจัดตั้งธนาคารชาติ หรือธนาคารกลางของประเทศเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของระบบการเงินได้เริ่มมีมาก่อนหน้านั้นนานราว 40 กว่าปีแล้ว¹ กล่าวคือ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นมเหศวรราชฤทธิย์ ขณะทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้ทรงตั้งสำนักงานรับฝากเงินขึ้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2447 ณ ตำบลบ้านหม้อ โดยให้ชื่อว่า " บุคคลลภย์ บ.ช.ง " (Book Club Association) ต่อมาได้ขยายกิจการเป็นรูปธนาคารมีชื่อว่า " แวงค์สยามกัมมาจล " ² (Siam Commercial Bank) โดยทรงมีคำริว่า หากกิจการที่ดำเนินอยู่นั้นเป็นไปด้วยดีก็จะทรงขยายให้เป็นธนาคารกลางของชาติต่อไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2457 เกิดวิกฤตการณ์ด้านการเงินภายในประเทศ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้วางผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินและการธนาคารชาวอังกฤษ เพื่อให้พิจารณาเปลี่ยนแปลงแวงค์สยามกัมมาจลเป็นธนาคารกลางของชาติ แต่ความคิดดังกล่าวมิได้ดำเนินการแต่ประการใด จนกระทั่งในช่วงปี พ.ศ. 2474 เกิดปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

¹ธนาคารแห่งประเทศไทย, ประวัติและการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 1.

²ปัจจุบัน คือ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด

ทั่วโลกมีการเคลื่อนไหวสนับสนุนให้มีการจัดตั้งธนาคารชาติขึ้นอีก แต่กระทรวงการคลังเห็นว่า
ยังไม่มีควมจำเป็น เนื่องจากการดำเนินงานเกี่ยวกับเงินตราได้มีกำหนดไว้ในกฎหมายแล้ว

ความพยายามที่จะจัดตั้งธนาคารกลางยังคงมีต่อไปอีก โดยในปี พ.ศ. 2482

รัฐบาลของหลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้ง " สำนักงานธนาคารชาติไทย " ¹
เพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับธนาคารเป็นการชั่วคราวเพื่อเตรียมการไปสู่ธนาคารชาติไทยสมบูรณ์ใน
ภายหน้า ให้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินของประเทศ การรักษาทุนสำรองของธนาคาร
พาณิชย์และเป็นธนาคารของรัฐด้วย สำนักงานเปิดทำการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483
มีฐานะเป็นทบวงการ เมือง ตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง สำนักงานธนาคารชาติไทยดำเนินงาน
มาด้วยดี จนกระทั่งเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาในปลายปี พ.ศ. 2484 ประเทศไทยตก
อยู่ในฐานะจำต้องให้ความช่วยเหลือแก่ญี่ปุ่นทุกทางโดยเฉพาะด้านการเงินซึ่งญี่ปุ่นยื่นข้อเสนอให้
ประเทศไทยดำเนินการทันทีเกี่ยวกับการกำหนดค่าเงินบาทเท่าเงินเยน การชำระเงินระหว่าง
สองประเทศให้ชำระด้วยเงินเยน และให้ตั้งธนาคารกลางขึ้นเป็นเจ้าหน้าที่เงินตราโดยมีที่
ปรึกษาและหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ เป็นชาวญี่ปุ่น¹

การบีบบังคับซึ่งเป็นสาเหตุจากสงครามนี้เองเร่งรัดให้รัฐบาลต้องตัดสินใจจัดตั้งธนาคาร
กลางขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2485 พระองค์เจ้าวิวัฒนไชยไชยันต์
ขณะทรงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานธนาคารชาติไทย ได้ทรงทำบันทึกแสดงเค้าโครง
และหลักการของธนาคารกลาง และเป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติขึ้นในเวลาต่อมา² และเมื่อถึงวันที่
28 เมษายน พ.ศ. 2485 ก็สามารถประกาศใช้พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทยได้³
พระราชบัญญัติกำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นองค์การอิสระและนิติบุคคล ประกอบธุรกิจ

¹ นวรัตน์ เลชะกุล, " ประวัติความเป็นมาของธนาคารแห่งประเทศไทย "

(กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2520), หน้า 3.

² ธนาคารแห่งประเทศไทย, ประวัติและการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย,
หน้า 3.

³ สำนักงานธนาคารชาติไทยที่ดำเนินงานมาเป็นเวลา 2 ปี 7 เดือน ก็ต้องเลิกไป
โดยมีธนาคารแห่งประเทศไทยเข้ามาแทนที่

อันพึงเป็นงานธนาคารกลาง ต่อมาวันที่ 4 ธันวาคม ปีเดียวกัน รัฐบาลได้ตราพระราชกฤษฎีกา กำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยเริ่มเปิดทำการเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2485 โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชยทรงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารเป็นพระองค์แรก สำนักงานอยู่ที่อาคารธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2488 จึงย้ายสำนักงานมาอยู่ที่วังบางขุนพรหม

อำนาจหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทย

แม้ว่าการจัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย จะได้ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 ดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่การดำเนินธุรกิจของธนาคารกลางในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ทางการเงินในการควบคุมปริมาณเงินและเครดิตรวมทั้งการเป็นนายธนาคารของรัฐบาลและสถาบันการเงินต่าง ๆ นั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกา กำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 ซึ่งได้กำหนดธุรกิจอันเป็นกิจการของธนาคารไว้ถึง 18 ประเภท แต่อาจสรุปหน้าที่สำคัญ ๆ ของธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดังนี้¹

1. การออกธนบัตรและรักษาทุนสำรองของประเทศ โดยปกติแล้วธนาคารกลางมีหน้าที่พิมพ์ธนบัตร และในการพิมพ์ธนบัตรต้องมีทุนสำรองเพื่อค้ำประกันค่าของธนบัตรนั้น ด้วยเหตุนี้ธนาคารกลางโดยทั่วไปจึงมีหน้าที่เก็บรักษาทุนสำรองของประเทศนั้นไว้ด้วย ซึ่งมักเก็บเป็นโลหะ เช่น ทองคำ และเงินตราของประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง ในกรณีของธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารก็มีหน้าที่ที่จะรักษาทุนสำรองในการออกธนบัตร และยังมีหน้าที่เก็บรักษาทุนสำรองในส่วนที่เป็นเงินตราต่างประเทศด้วย

2. การเป็นนายธนาคารและตัวแทนการเงินระหว่างประเทศของรัฐบาล ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องทำหน้าที่ในด้านการเก็บรักษาเงินฝากของรัฐบาลและองค์การ จ่ายเช็คตามคำสั่งเพื่อเป็นเงินเดือนของข้าราชการและลูกจ้าง แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแทน

¹ นวรัตน์ เสงฆกุล, "ธนาคารแห่งประเทศไทย" (กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2520), หน้า 2.

รัฐบาล และกู้เงินให้แก่รัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ ส่วนการเป็นตัวแทนทางการเงินระหว่างประเทศ นั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ในการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน ความสัมพันธ์กับธนาคารกลางในประเทศอื่น ๆ และการร่วมมือในการดำเนินงานของสถาบันการเงินระหว่างประเทศด้วย

3. การเป็นนายธนาคารของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้ให้สินเชื่อแก่ธนาคารพาณิชย์ตามลักษณะของธนาคารกลางโดยทั่วไป เช่น การให้กู้ยืมและการรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินรวมทั้งยังให้บริการอื่น ๆ แก่ธนาคารพาณิชย์ เช่น เป็นศูนย์กลางของการโอนเงิน และศูนย์กลางในการหักบัญชีระหว่างธนาคารอีกด้วย

4. การเป็นผู้ควบคุมเครดิต หน้าที่ในการควบคุมเครดิตนี้มีว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญหรือความเสื่อมของเศรษฐกิจของประเทศ โดยจะต้องควบคุมหรือปรับอัตราการขยายตัวของปริมาณเงินให้พอเหมาะกับความต้องการของเศรษฐกิจ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงการขยายเครดิต อัตราดอกเบี้ย และสภาพคล่องของภาวะเศรษฐกิจทั่วไป ซึ่งการเงินของประเทศจะมีเสถียรภาพได้ก็ต่อเมื่อปริมาณเงินในมือประชาชน ที่ประกอบด้วยชนชั้นกรรมาชีพ และเงินฝากประเภทต่าง ๆ ในธนาคารขยายตัวในอัตราที่ใกล้เคียงกับผลผลิตรวมของประชาชาติ

5. การตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ ก็เพื่อดูแลการประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ให้อยู่ในขอบเขตของกฎหมายและประเพณีปฏิบัติที่ดี ซึ่งได้แก่การควบคุมการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ และสาขา การจำกัดประเภทของธุรกิจ รวมถึงการตรวจสอบฐานะการเงินหนี้สิน และประเมินความสามารถของฝ่ายจัดการของธนาคารพาณิชย์นั้น ๆ ด้วย

อย่างไรก็ดี พระราชกฤษฎีกากำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 ยังได้กำหนดข้อห้ามการปฏิบัติของธนาคารแห่งประเทศไทยไว้ด้วย คือ ห้ามประกอบการค้าหรือมีส่วนได้เสียโดยตรงในกิจการพาณิชย์ อุตสาหกรรม หรือธุรกิจอื่น ๆ การซื้อหุ้นของธนาคารหรือบริษัทอื่นใด การให้กู้ยืมโดยรับใบหุ้นเป็นประกัน การให้กู้ยืมโดยไม่มีหลักประกัน และการออกตั๋วเงินนอกจากให้ใช้เมื่อหลวงตาม

การบริหารและการแบ่งส่วนงานของธนาคารแห่งประเทศไทย

ตามพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2485¹ กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจและหน้าที่กำกับโดยทั่วไปซึ่งกิจการของธนาคารแห่งประเทศไทยและกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ผู้ว่าการ รองผู้ว่าการ และกรรมการไม่น้อยกว่า 5 นาย (ปัจจุบันมี 9 นาย) เป็นผู้ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งกิจการของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยให้ผู้ว่าการ และรองผู้ว่าการ เป็นประธานและรองประธานคณะกรรมการโดยตำแหน่งตามลำดับ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งและถอดถอนออกจากตำแหน่ง ซึ่งผู้ว่าการและรองผู้ว่าการโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ส่วนกรรมการอื่นให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งหรือถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้ว่าการ เป็นผู้จัดการของธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจและหน้าที่ดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับของธนาคาร และให้รองผู้ว่าการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ซึ่งผู้ว่าการมอบหมาย การแต่งตั้งและกำหนดค่าตอบแทนแก่พนักงานของธนาคารอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ และมีใ้ได้อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน ปัจจุบันคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยกรรมการดังมีรายนามต่อไปนี้²

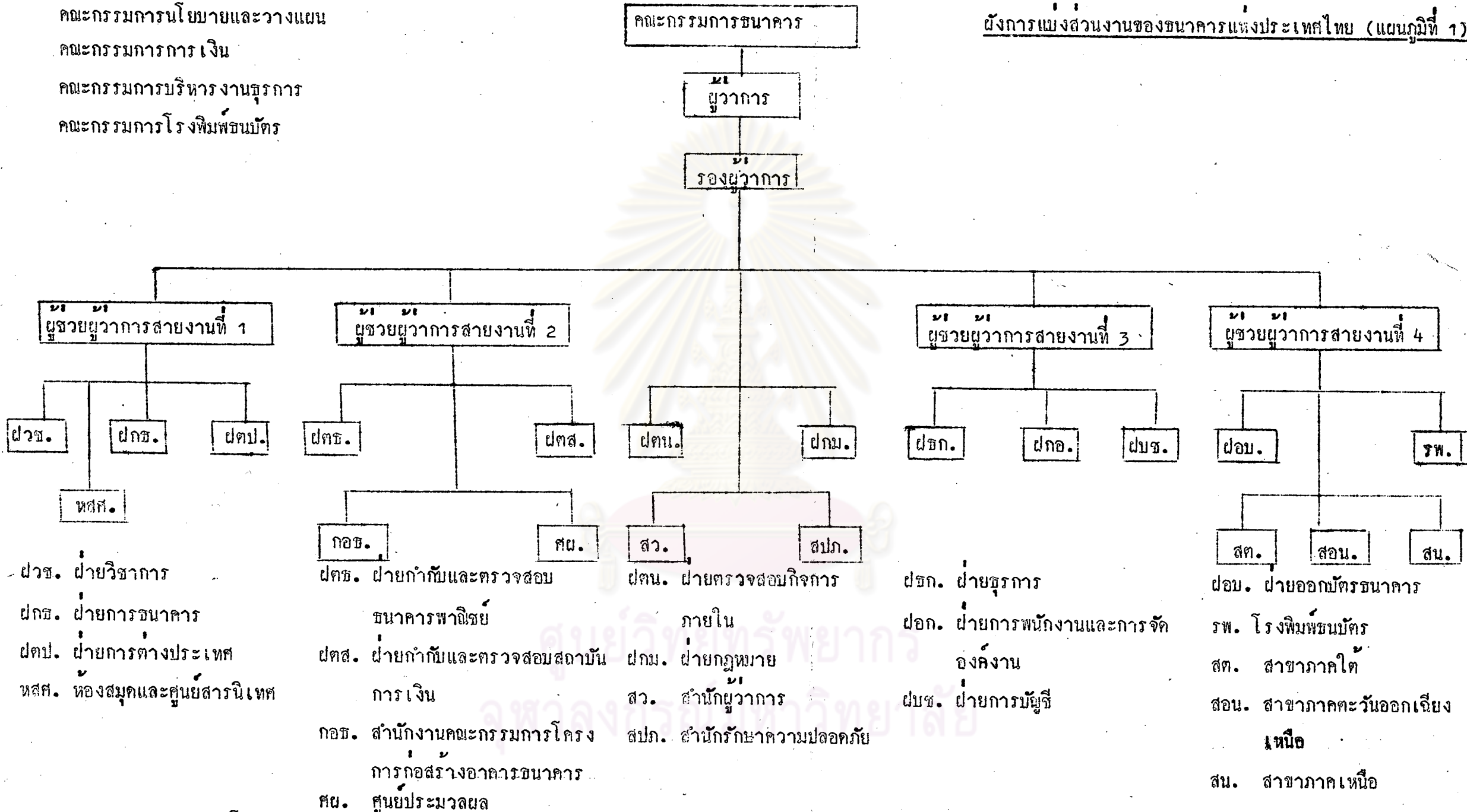
1. นายเถลิง	ชำระนาวาสวัสดิ์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. นายปลั่ง	มีจุล	สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
3. นายไพจิตร	เชื้อทวีกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
4. นายวิจารณ์	นิเวศวรงค์	กระทรวงพาณิชย์
5. นายสมภพ	โหดระกิตย	คณะกรรมการกฤษฎีกา
6. นายบัณฑิต	บุญยะปานะ	กระทรวงการคลัง

¹ธนาคารแห่งประเทศไทย, ศูนย์ฝึกอบรม, " การสัมมนาพัฒนาการฝึกอบรมทางธุรกิจ " รายงานประกอบการสัมมนา (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ฝึกอบรม ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2520), หน้า 1.

²คู่มือปฏิบัติที่ 1 ประกอบ

คณะกรรมการนโยบายและวางแผน
 คณะกรรมการการเงิน
 คณะกรรมการบริหารงานธุรการ
 คณะกรรมการโรงพิมพ์ชนบท

ผังการแบ่งส่วนงานของธนาคารแห่งประเทศไทย (แผนภูมิที่ 1)

หมายเหตุ คณะกรรมการนโยบายและวางแผน, คณะกรรมการการเงิน, คณะกรรมการบริหารงานธุรการและคณะกรรมการโรงพิมพ์ชนบท มิได้มีการระบุสายงานการบังคับบัญชา
 ที่มาศูนย์ฝึกอบรม ธันวาคม 2522

7. นายเต็มศักดิ์	กฤษณามระ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. พลเอกพร	ชนะภูมิ	สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
9. นายเชาวน์	ณ ศิวรักษ์	องคมนตรี
10. นายบุญล	ประจวบเหมาะ	ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

สำหรับการแบ่งส่วนงานของธนาคารแห่งประเทศไทยประกอบด้วย ฝ่ายต่าง ๆ แต่ละฝ่ายประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ และแต่ละส่วนประกอบด้วยหน่วยต่าง ๆ ในปัจจุบันประกอบด้วย 11 ฝ่าย และโรงพิมพ์ธนบัตรซึ่งมีฐานะเทียบเท่าฝ่าย 5 สำนักงาน และ 3 สาขาในส่วนภูมิภาค¹ ดังนี้

ฝ่าย (หรือเทียบเท่า) ได้แก่

1. ฝ่ายธุรการ มีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการทั้งหมดของธนาคาร
2. ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน มีหน้าที่เกี่ยวกับการพนักงาน และการจัดองค์งานของธนาคาร
3. ฝ่ายตรวจสอบกิจการภายใน มีหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานโดยทั่วไปของธนาคาร
4. ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ติดตาม ศึกษาวิจัย และคาดคะเนภาวะเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบายของธนาคารและหน่วยราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จัดทำและเผยแพร่รายงานภาวะเศรษฐกิจ และสิ่งตีพิมพ์ทางวิชาการอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางการเงินของรัฐบาลในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และองค์การการเงินระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่รัฐบาลมอบหมายแก่ธนาคาร
5. ฝ่ายการบัญชี มีหน้าที่เกี่ยวกับการวางรูป และระเบียบการบัญชี การประมวลบัญชีต่าง ๆ ของธนาคาร รวมทั้งของฝ่ายออกบัตรธนาคารและโรงพิมพ์ธนบัตร จัดการเกี่ยวกับธุรกรรมเงิน งบประมาณของธนาคาร และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินบัญชีเพื่อ

---

¹ เรื่องเดียวกัน

ประโยชน์ในการบริหารงานของธนาคาร

6. ฝ่ายการธนาคาร มีหน้าที่ประกอบธุรกิจอันเป็นการธนาคารภายในประเทศ
7. ฝ่ายการต่างประเทศ มีหน้าที่ประกอบธุรกิจอันเป็นการธนาคารต่างประเทศ
ดำเนินกิจการกับต่างประเทศ และควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา
8. ฝ่ายกำกับและตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ มีหน้าที่ดูแล แนะนำและควบคุมการ
ดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ให้อยู่ในขอบเขตแห่งพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ และเข้า
ตรวจสอบกิจการและทรัพย์สินของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ตลอดจนศึกษา เสนอนำและดำเนินการ
เกี่ยวกับการพัฒนาระบบสถาบันการเงินด้วย
9. ฝ่ายกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงิน มีหน้าที่เช่นเดียวกับฝ่ายกำกับและตรวจสอบ
ธนาคารพาณิชย์ แต่แยกมาทำหน้าที่ตรวจสอบเฉพาะสถาบันการเงินต่าง ๆ ได้แก่ บริษัทเงิน
ทุนและบริษัทหลักทรัพย์ เป็นต้น
10. ฝ่ายออกบัตรธนาคาร มีหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายที่ว่าด้วยระบบเงินตรา
ด้วยการจ่ายและรับแลก เลิกใช้และพิสูจน์ธนบัตรและบัตรธนาคาร และรักษาทุนสำรองเงินตรา
และผลประโยชน์ของทุนสำรองเงินตรา
11. ฝ่ายกฎหมาย มีหน้าที่ให้ความเห็น แนะนำ และช่วยในการปฏิบัติงานของธนาคาร
และส่วนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทางค่านกฎหมาย เช่น ช่วยในการจัดร่างกฎหมาย กฎข้อบังคับ
คำสั่งและเอกสารอื่น ๆ ที่มีลักษณะเกี่ยวกับกฎหมายการตีความและการแปลกฎหมายรวมทั้งทำ
รายงานเกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งมีความสำคัญสำหรับกิจการของธนาคาร
12. โรงพิมพ์ธนบัตร มีหน้าที่พิมพ์ธนบัตรและสิ่งมีค่าอื่นตามที่ธนาคารกำหนด
สำนักงาน ได้แก่
  1. สำนักผู้ว่าการ มีหน้าที่ทำงานค่านเลขานุการและงานประชาสัมพันธ์ของธนาคาร
รวมทั้งงานพิเศษ ทั้งทางด้านนโยบายและธุรกรรมตามที่ได้รับมอบหมายจากธนาคาร
  2. สำนักรักษาความปลอดภัย มีหน้าที่ศึกษา จัดวาง ควบคุมและแก้ไขระบบการรักษา
ความปลอดภัยในทรัพย์สินทั้งหมดของธนาคาร รวมทั้งของสาขาหรือหน่วยงานอื่นที่อยู่ในสังกัด
ความรับผิดชอบของธนาคาร และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการสอดส่องและสืบสวน

พฤติการณ์ของบุคคลทั้งภายในและภายนอกที่มีท่าทีสื่อไปในทางไม่สุจริตหรืออาจนำความเสียหายต่อกิจการหรือทรัพย์สินของธนาคารด้วย

3. สำนักงานคณะกรรมการโครงการก่อสร้างอาคารธนาคาร (ก.อ.ช.) มีหน้าที่ปฏิบัติงานด้านเทคนิคและธุรการของโครงการก่อสร้างอาคารธนาคาร ควบคุมและติดตามประสานงานการปฏิบัติการทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การออกแบบ การประกวดราคา การก่อสร้างและการก่อสร้างอุปกรณ์ ตลอดจนประมวลเรื่องเสนอต่อธนาคารเพื่ออนุมัติเกี่ยวกับการดำเนินการดังกล่าว

4. ศูนย์ประมวลผล มีหน้าที่ศึกษา พิจารณาจัดการ ดำเนินการและประสานงานเกี่ยวกับการประมวลผลเพื่อประโยชน์ในงานของธนาคาร และเพื่อบริการแก่ส่วนงานต่าง ๆ ของธนาคาร ศึกษา วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับระบบศูนย์รวมข้อมูล รวมทั้งประสานงานกับศูนย์ฝึกอบรม ในการฝึกอบรมพัฒนาและส่งเสริมการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานและการปฏิบัติงานของธนาคาร

5. ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ มีหน้าที่จัดการและดำเนินงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศของธนาคาร ร่วมมือกับสถาบันอื่นทั้งในและนอกประเทศในแขนงวิชาเดียวกัน ประสานงานและเสนอแนะวิธีการจัดห้องสมุดให้แก่ห้องสมุดของสาขา และสำนักงานสำรวจรวบรวมทั้งเก็บรักษาเอกสารที่มีค่าของธนาคาร

สาขา ได้แก่

1. สาขาภาคใต้ สำนักงานอยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. สาขาภาคเหนือ สำนักงานอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ในแต่ละสาขาของธนาคารแห่งประเทศไทย มีหน้าที่ประกอบธุรกิจอันเป็นกิจการธนาคารภายในประเทศ ดำเนินการเกี่ยวกับการออกบัตรธนาคาร และควบคุมผู้ถือการแลกเปลี่ยนเงิน ครัวครัวและควบคุมการค้าเงินกีจาร์ของธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนและบริษัทหลักทรัพย์ ในเขตปฏิบัติการทางสาขา ตลอดจนศึกษา วิเคราะห์และรายงานภาวะเศรษฐกิจและการเงินของท้องถิ่นด้วย

จำนวนพนักงานและลูกจ้างของธนาคารแห่งประเทศไทย¹

จำนวนพนักงานและลูกจ้างของธนาคารแห่งประเทศไทยเพียงวันที่ 31 ธันวาคม 2522 ประกอบด้วยพนักงาน 3,107 คนและลูกจ้าง 309 คน แยกรายละเอียดได้ดังนี้ คือ:-

1. พนักงาน	3,107	คน
- ฝ่ายธุรการ	270	"
- ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน	128	"
- ฝ่ายตรวจสอบกิจการภายใน	124	"
- ฝ่ายวิชาการ	137	"
- ฝ่ายการบัญชี	71	"
- ฝ่ายการธนาคาร	238	"
- ฝ่ายการต่างประเทศ	197	"
- ฝ่ายกำกับและตรวจสอบธนาคารพาณิชย์	194	"
- ฝ่ายกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงิน	144	"
- ฝ่ายออกบัตรธนาคาร	343	"
- ฝ่ายกฎหมาย	16	"
- โรงพิมพ์ธนบัตร	600	"
- สำนักผู้ว่าการ	44	"
- สำนักรักษาความปลอดภัย	177	"
- สำนักงานคณะกรรมการโครงการก่อสร้างอาคารธนาคาร	8	"
- ศูนย์ประมวลผล	72	"
- หองสมุดและศูนย์สารนิเทศ	22	"
- สาขาภาคเหนือ	104	"
- สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	110	"
- สาขาภาคใต้	108	"
2. <u>ลูกจ้าง</u>	309	"

¹ที่มา ส่วนการพนักงาน ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน ธนาคารแห่งประเทศไทย มกราคม 2523

องค์กรที่ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคลของธนาคารแห่งประเทศไทย

ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน¹ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการพนักงาน และการจัดองค์งานของธนาคาร รวมทั้งการให้การอบรมและพัฒนาพนักงานธนาคาร โดยมีศูนย์ฝึกอบรมเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง

ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งานประกอบด้วยส่วนและหน่วยงานตามความรับผิดชอบที่สำคัญ คือ²

1. ส่วนการพนักงาน ประกอบด้วย

1.1 หน่วยพนักงาน มีหน้าที่จัดทำและรักษาทะเบียนพนักงานและลูกจ้าง ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหา คัดเลือก บรรจุ ถอดถอนและเลิกจ้างพนักงาน ศึกษา สํารวจและพิจารณาเกี่ยวกับระบบเงินเดือนและค่าจ้าง ศึกษาและพิจารณาเกี่ยวกับการประเมินค่าแรงของตำแหน่งต่าง ๆ ตลอดจนการคำนวณและทำบัญชีรายการเงินเดือน ค่าจ้าง เงิน ทุนเลี้ยงชีพ ภาษีเงินได้ รวมถึงการพิจารณาการขึ้นเงินเดือนและค่าจ้าง

1.2 หน่วยวางแผนพนักงาน มีหน้าที่สํารวจ ศึกษา พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลงานและการวางแผนพนักงาน ซึ่งรวมถึงการวางแผนกำลังคนและการวางแผนอาชีพ พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนตำแหน่ง การแต่งตั้งและการย้ายพนักงาน รวมถึงมีศูนย์ฝึกอบรม สํารวจและวิเคราะห์ความต้องการด้านการพัฒนาและฝึกอบรมของพนักงานในส่วนงานต่าง ๆ ติดตามศึกษาและพิจารณาเกี่ยวกับหลักสูตรของสถานศึกษา และแหล่งฝึกอบรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ พิจารณาวางแผนดำเนินการ ติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับการให้ทุนการศึกษา และการจัดส่งพนักงานไปรับการฝึกอบรมหรือดูงานนอกธนาคาร

1.3 หน่วยพนักงานสัมพันธ์ มีหน้าที่ศึกษา พิจารณาประมวลและดำเนินการ

¹คู่มือปฏิบัติที่ 3 ประกอบ

²ธนาคารแห่งประเทศไทย, ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน, คู่มือพนักงาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสรีทัศน์, 2520) หน้า 7.

เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่และระเบียบวินัยพนักงาน จัดทำคู่มือพนักงาน รวบรวมและประสานงานกับ คณะผู้แทนพนักงานในเรื่องพนักงานสัมพันธ์ จัดการและดำเนินการ เกี่ยวกับกิจกรรมของพนักงาน ให้คำปรึกษาแก่พนักงานที่มีปัญหา สํารวจและวิเคราะห์ความรู้สึกและความคิดเห็นของพนักงาน

1.4 หน่วยสวัสดิการ มีหน้าที่ศึกษา พิจารณา จัดการและดำเนินการ เกี่ยวกับการให้สวัสดิการแก่พนักงานและลูกจ้างของธนาคาร ซึ่งรวมถึงการรักษาพยาบาล การอาคาร สงเคราะห์ การให้กู้ยืมเงินและการส่งเสริมการออมทรัพย์

2. ส่วนการจัดองค์กรงาน มีหน้าที่ดำเนินการ เกี่ยวกับการจัดองค์กรงาน การบริหารงาน การวางแผนงาน การวางอัตรากำลัง การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานพัสดุและแบบพิมพ์ สํารวจ ติดตามและวิเคราะห์เพื่อการจัดวางและปรับปรุงระเบียบและวิธีปฏิบัติงาน จัดทำคู่มือสำหรับการบริหารและสำหรับการปฏิบัติงาน รวมทั้งจัดทำรายละเอียดลักษณะงาน ตั้งชื่อตำแหน่งงาน และกำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งงานต่าง ๆ

3. ศูนย์ฝึกอบรม มีหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานธนาคาร ตามหลักสูตรที่ธนาคารดำเนินการเองทั้งสิ้น โดยร่วมกับหน่วยวางแผนพนักงานส่วนการพนักงาน ซึ่งจะขอกล่าวในรายละเอียดต่อไป

ประวัติการดำเนินงานการฝึกอบรมของธนาคารแห่งประเทศไทย¹

การดำเนินงานการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทยอาจ แบ่งออกได้เป็น 4 ระยะดังนี้ คือ

ระยะที่หนึ่ง (ระยะเริ่มแรกนับตั้งแต่ที่ได้มีการจัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 - 2513) เนื่องจากงานทางด้านธนาคารกลางเป็นงานใหม่สำหรับประเทศไทยในระยะแรกที่ได้จัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นมานั้น จึงขาดพนักงานผู้มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการธนาคารกลางเป็นอย่างมาก ในระยะแรกส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีส่งพนักงาน

¹ธนาคารแห่งประเทศไทย, ศูนย์ฝึกอบรม, " การสัมมนาพัฒนาการฝึกอบรมทางธุรกิจ " รายงานประกอบการสัมมนา, หน้า 7 - 9.

ระดับบริหารไปศึกษา อบรม ฝึกงาน ณ ธนาคารกลางและ/หรือสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศต่าง ๆ เพื่อนำมาให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและนำมาถ่ายทอดให้แก่พนักงานผู้ร่วมงานอื่น ๆ หรือไม่ก็ส่งพนักงานระดับต่าง ๆ ไปเข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องบางเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่องานของธนาคารซึ่งจัดโดยหน่วยราชการหรือสถาบันอื่น ๆ ภายในประเทศ การฝึกอบรมในระยะนั้นโดยทั่ว ๆ ไปจึงมีลักษณะยังไม่เป็นทางการ และอยู่ในวงค่อนข้างจำกัด กล่าวคือ มีลักษณะเป็นการสอนและแนะนำงาน ระหว่างหัวหน้างานกับผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานเฉพาะเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง ในขณะที่เดียวกันก็ได้เปิดโอกาสให้พนักงานได้มีโอกาสลาไปศึกษาต่อในระดับปริญญาที่สูงขึ้นไปในต่างประเทศได้ด้วย

ในปี พ.ศ. 2504 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มให้ทุนการศึกษาแก่บุคคลภายนอกซึ่งสำเร็จมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อไปศึกษาระดับปริญญาในสาขาวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐศาสตร์ บัญชีและบริหารธุรกิจในต่างประเทศเพื่อกลับมาปฏิบัติงานให้แก่ธนาคาร และในปี พ.ศ. 2509 ก็ได้เริ่มให้ทุนแก่บุคคลภายนอกซึ่งกำลังศึกษาระดับปริญญาอยู่ในต่างประเทศ เพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไปเพื่อให้กลับมาปฏิบัติงานให้แก่ธนาคาร เช่นเดียวกัน อนึ่ง ในปี 2511 ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้เริ่มให้ทุนการศึกษาแก่พนักงานของธนาคารเอง เพื่อไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทในต่างประเทศในสาขาวิชาการต่าง ๆ ตามความต้องการของธนาคาร การให้ทุนการศึกษาแก่บุคคลภายนอกและพนักงานของธนาคารเอง ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ถือเป็นนโยบายโดยตลอดมาจนปัจจุบัน

ระยะที่สอง (พ.ศ. 2514 - 2515) นอกจากการฝึกอบรมพนักงานโดยการส่งไปศึกษา อบรม ฝึกงาน ณ สถาบันต่าง ๆ ภายในประเทศและ/หรือต่างประเทศ และการให้ทุนการศึกษาเพื่อไปศึกษาต่อดังกล่าวข้างต้นแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้เริ่มจัดให้มีการฝึกอบรมพนักงานของธนาคารเองในลักษณะที่เป็นการจัดฝึกอบรมภายในของธนาคารเอง แต่ก็ เป็นเพียงงานสายงานหนึ่งหรืองานส่วนหนึ่งของหน่วยพนักงาน (สังกัดส่วนการพนักงาน ฝ่ายการพนักงานและการจัดอัตรากำลัง) เท่านั้น เนื่องจากหน่วยพนักงานจะต้องปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ไปด้วย เช่น การรับสมัคร สอยคัดเลือก แต่งตั้ง โยกย้าย ทะเบียนประวัติ เงินเดือนและค่าจ้าง การให้ทุนการศึกษา ฯลฯ ฉะนั้น งานทางด้านการฝึกอบรมซึ่งธนาคารเป็นผู้จัดเองจึง

เป็นไปค่อนข้างจำกัด ส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้วิธีส่งพนักงานไปศึกษา อบรม ฝึกงาน ตามสถาบันต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ระยะที่สาม (พ.ศ. 2516 - 2519) ในต้นปี 2516 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้จัดตั้งหน่วยฝึกอบรมขึ้น โดยขึ้นกับส่วนการพนักงาน ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน ทั้งนี้ โดยแยกงานทางด้านการจัดฝึกอบรม การพิจารณาจัดส่งพนักงานไปศึกษา อบรม ฝึกงาน ณ สถาบันในประเทศและต่างประเทศ และงานเกี่ยวกับการพิจารณาให้ทุนการศึกษา ต่าง ๆ ของหน่วยพนักงานมาเป็นงานของหน่วยฝึกอบรม การจัดฝึกอบรมพนักงานภายในของธนาคารเองนั้นถึงแม้จะมีมากขึ้นกว่าระยะก่อน ๆ แต่ก็ยังไม่สามารถจัดได้อย่างเต็มที่และทันกับความต้องการ และในขณะเดียวกันก็มีงานด้านอื่น ๆ คือ การพิจารณาจัดส่งพนักงานไปศึกษา อบรม ฝึกงาน ณ สถาบันต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการพิจารณาให้ทุนการศึกษาต่าง ๆ ที่จะต้องปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย

ระยะที่สี่ (ปลายปี พ.ศ. 2519 - ปัจจุบัน) ในปลายปี พ.ศ. 2519 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้จัดให้มีการปรับปรุงระบบการบริหารและการแบ่งส่วนงานของธนาคารใหม่ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับงานทางด้านฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานนั้น ได้ยุบหน่วยฝึกอบรมซึ่งเดิมสังกัดส่วนการพนักงาน ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน ให้ขยายงานและจัดตั้งเป็น ศูนย์ฝึกอบรม มีฐานะเทียบเท่าส่วนงาน ขึ้นกับฝ่ายพนักงานและการจัดองค์งาน ทั้งนี้เพื่อให้ศูนย์ฝึกอบรม สามารถอำนวยความสะดวกและจัดให้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามโครงการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงาน ตามนโยบายของธนาคารได้อย่างสมบูรณ์แบบ และมีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ส่วนงานอีกด้านหนึ่งของหน่วยฝึกอบรมเดิม คือการพิจารณาจัดส่งพนักงานไปศึกษา อบรม ฝึกงาน ณ สถาบันต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการพิจารณาให้ทุนการศึกษาต่าง ๆ นี้ ได้โอนไปเป็นงานส่วนหนึ่งของหน่วยวางแผนพนักงาน ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาใหม่เช่นเดียวกัน ขึ้นกับส่วนการพนักงาน ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน

อย่างไรก็ตามปัจจุบันกิจกรรมการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทย อาจจะจำแนกออกได้เป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนแรก เป็นหน้าที่ของหน่วยวางแผนพนักงาน ส่วนการพนักงาน ฝ่ายการพนักงาน และการจัดองค์งาน ซึ่งมีหน้าที่สำรวจ ศึกษา พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลงาน และการวางแผนพนักงาน รวมถึงการวางแผนกำลังคนและวางแผนอาชีพ พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนตำแหน่งแต่งตั้งและย้ายพนักงาน ร่วมกับศูนย์ฝึกอบรม สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการด้านการพัฒนาและฝึกอบรมของพนักงานในส่วนต่าง ๆ ติดตาม ศึกษา และพิจารณาเกี่ยวกับหลักสูตรของสถานศึกษา และแหล่งฝึกอบรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ พิจารณาวางแผน ดำเนินการติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับการให้ทุนการศึกษา และการจัดส่งพนักงานไปรับการฝึกอบรมหรือดูงานนอกธนาคาร

ส่วนที่สอง เป็นหน้าที่ของศูนย์ฝึกอบรม ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน ซึ่งมีหน้าที่สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการด้านการพัฒนาและฝึกอบรมของพนักงานในส่วนต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยวางแผนพนักงาน ศึกษา พิจารณา วางโครงการ ดำเนินการและประสานงานเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรฝึกอบรมของธนาคาร ประเมินผลเกี่ยวกับการฝึกอบรมที่ธนาคารจัดเอง จัดทำและเผยแพร่ตำรา คู่มือ และเอกสารเพื่อประโยชน์ในการฝึกอบรม การเสริมสร้างและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของพนักงานในการปฏิบัติ รวมทั้งอำนวยความสะดวกด้านธุรการในการจัดประชุม สัมมนา ฯลฯ ของธนาคาร

สำหรับการบริหารงานการฝึกอบรมที่จะกล่าวต่อไป เป็นการบริหารงานการฝึกอบรมเฉพาะของศูนย์ฝึกอบรม ฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งทำหน้าที่ในการจัดดำเนินการจัดฝึกอบรมในหลักสูตรการฝึกอบรมที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดดำเนินการเองทั้งสิ้น

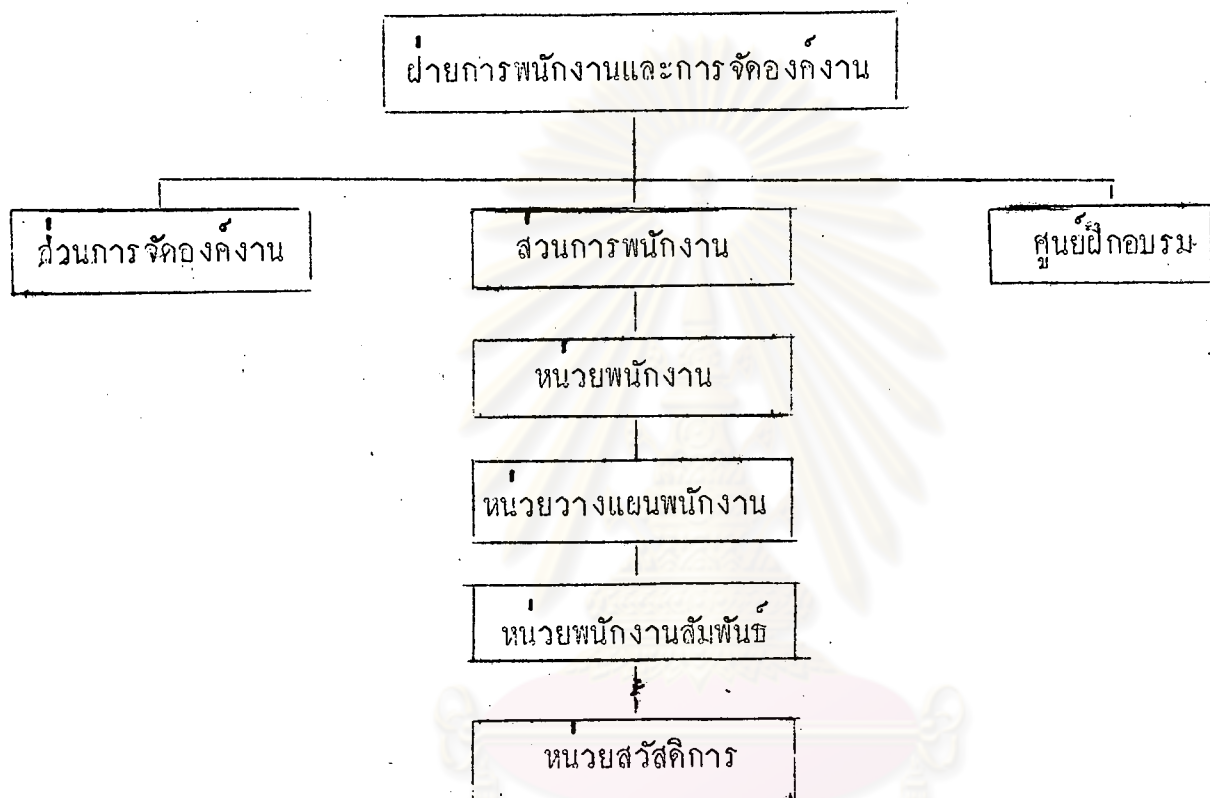
การจำแนกตำแหน่งและขั้นอัตราเงินเดือน (แผนภูมิที่ 2)

หมวดพนักงาน	ขั้นอัตราเงินเดือน
หมวดบริการ	1
	2
หมวดสารบรรณ	3
หมวดช่วยบริหาร	4
	5
หมวดบริหาร	6
	7
	8
	9

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผังการแบ่งส่วนงานของฝ่ายการพนักงานและการจัดองค์งาน (แผนภูมิที่ 3)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย